

Frivillighed i kirken

Af Bent Meier Sørensen
Professor, mso,
Copenhagen Business School
meier@cbs.dk

Draft paper, 2015. Please do not quote without contacting the author.

Om man vurderer kirken ud fra de frivillige, den kan samle, og som er aktive i kirken, ser det sølle ud. Sølle er et ærkedansk ord og betyder: trist, deprimerende, sad, men også fattig, poor. Sølle og silly hænger sammen.

Flokken af troende er broget og uprofessionel. En flok amatører, og ofte en ganske lille flok oven i købet. De laver spaghettigudstjenester og sogneudflugter, hvis bølgerne går højt. Eller de står som enken der gav en krone men ikke rigtig turde gå ind i kirken. Hvis de da ikke helt glimrer ved deres amatøragtige fravær og foranlediger messefald og kirkelukninger.

Paulus var klar over at det så sølle ud. Men i stedet for at skaffe de kristne en professionel coach eller sende dem på sensitivitetstræning, anbefalede han en anden strategi.

Det læser man om 1. Kor 7:30. Det centrale element er 'hos me', 'as if not', 'som om ikke': Kirkens fundamentale aspekt er altså et 'hos me', som om ikke: der skal prædikes 'som om kirken ikke var tom', altså, som om den var fuld af alle mennesker, den skal ikke sørge over at Kristus er faret til himmels, men 'hos me' fejre at den lever i den messianske tid.

Der er altså to kirker: den man på den ene side kan se, og som vi genkender som en organisation. På den anden side er der en anden kirke, som består af dem, jeg her kalder frivillige, amatørerne.

Men hvordan kender vi forskel på kirken som bureaukrati og kirken som 'hos me', som om ikke, kirken som den forløste verden, i hvilken Messias er ankommet? Walter Benjamin genfortæller en lille historie til Ernst Bloch, om den forløste verden:

"The Hassidim tell a story about the world to come that says everything there will be just as it is here. Just as our room is now, so it will be in the world to come; where our baby sleeps now, there too it will sleep in the other world.

And the clothes we wear in this world, those too we will wear there. Everything will be as it is now, just a little different."

Ernst Bloch siger så, at det at producere den lille difference er uhyre vanskeligt. For at gøre det har vi brug for Messias. Men det sætter jo kirken i en passiv, afventende rolle i forhold til den forløste verden: så eksisterer kirken kun som organisation, og de frivillige er underordnet denne organisation. De koger spaghetti, men så er det også sagt.

Men om vi går tilbage til Korinther brevet, er der måske en forståelse der peger på en anden rolle for den frivillige, en nøgle til hvordan denne forskel lille forskel kan produceres. Her taler Paulus om 'buying without owning' and 'using without abusing' – det genfindes hos Fransiskanerne og vor nuværende Pave Frans der jo har taget navn efter Frans af Assissi. I kort form: at bruge uden at eje.

Forskellen på denne verden, Kirken som organisation, og den forløste verden – kirken som de frivilliges arbejde, er, at i den forløste er retten og fremfor alt ejendomsretten annulleret, og der kan man 'bruge uden at eje.' Det er naturligvis den samme verden i hvilken der ikke er forskel på jøde og græker, mand og kvinde, træl og fri og så videre.

Kirken eksisterer med andre ord i en dobbeltoptik. Der findes en kirke under under retten – Church med stort C – hvor kirken fremstår som organisation, i denne kirke er der forskel på mand og kvinde, høj og lav. I denne kirkes virkelighed kan man kun bruge hvad man ejer. Det er i denne optik at kirkens frivillige ser ret sølle ud, de er amatører.

Men kirken – church med lille c - eksisterer også *og på samme tid* i en forløst verden, i hvilken den juridiske ret er inoperativ, hvor den kristne vender den anden kind til, hvor han ikke kan kende forskel på mand og kvinde, jøde og dansker og så videre. Dette er en verden i hvilken man bruger uden at eje, ganske som Fransiskanerne. Det er den verden i hvilken Grundtvig ser os tale 'med venner i lys'.

Hvordan ser denne forløste verden ud? Ja, den ligner denne verden vi er i, kirken som organisation, hvor man går i kirke i denne verden skal man også gå i kirke i den forløste verden og så videre. De to verdener er ens, bare en lille smule forskellige.

Det er de frivillige – de troendes samfund – som producerer denne lille forskel. Det er amatørerne, spaghettkogerne og den fattige enke, der udtrykker kirkens 'hos me', 'som om ikke'.

At være frivillig i kirken rummer det paradoks, at man deltager både i den formelle organisation og den uformelle, amatøragtige praksis *samtidigt*. Hvad angår ledelse, er det er måske relativt klart hvordan man kan lede en kirke som organisation, altså med Church med stort C, igennem hierarkier og betænkninger og så videre. Her bruger man legitimt hvad man ejer.

Men denne dobbeltoptik udfordrer hvordan man kan lede en kirke med lille c: hvordan man kan bruge uden at eje. Og det giver begrænsninger for ledelse: der skal være plads til usikkerhed, uorden og amatørisme.

Styrken ved for eksempel den Danske folkekirke er at den her adskiller sig markant fra andre såkaldte 'de frivillige organisationer' (Røde Kors, Ældresagen osv). Disse såkaldt frivillige organisationer fortæller ganske vist narrativet om frivillighed, men de er allesammen –særligt de 10-12 største - ekstremt professionaliserede organisationer. På trods af deres navn ville de sagtens kunne klare sig helt uden de frivillige, men for at legitimere sig er de konstant opmærksomme på at fortælle fortællingen om frivillighed.

Legitimiteten får de ved at få offentligheden og ikke mindst Staten til at genkende dem som organisationer der leverer en ydelse: ældrepleje, børnepasning, osv. Men fordi de er 'frivillige' organisationer er der en mængde bureaukratiske regler de er fritaget for, fx med hensyn til hygiejne, sikkerhed, mængden af ledere ift børn osv.

Kirken, derimod, er en reel frivillig organisation, men den synes i stadigt større grad at fornægte eller i hvert fald glemme denne genuine frivillighed. Den søger at professionalisere sig ift Staten. Dens modydelser til Staten: barnedåb, bryllupper, begravelser, kommunikerer kirken ikke som legitime i egen ret, men som ydelser til et samfund.

Derfor underkaster Folkekirken sig de samme kriterier som andre statslige organisationer: den tæller mængden af 'brugere' eller 'kunder', den lukker kirker hvor der ikke er 'nok' brugere, den styrker sig selv ved ansættelsen af flere professionelle: korledere, sognemedhjælpere, konsulenter af forskellig art.

Forsøget på at blive genkendt som en professionel organisation med konkrete modydelser har virket som en snedig strategi, særligt når tallene har været høje, med over 80% af befolkningen som (frivillige) medlemmer og med langt over 50% af børn døbt. Men når disse tal falder, falder legitimiteten, og vejen tilbage til autonom selv-legitimering er vanskelig. Staten er en farlig ven.

Men kirken er ikke (kun) en organisation – Church med stort C - som så ‘har frivillige’. Kirken er disse frivillige – church med lille c.

På den måde synes kirken at have glemt sin fortælling om frivillighed. Kirken er blevet forlegen, og vil gøre sig til hos Staten. Men derved misforstår kirken for det første sin egen identitet. For det andet bliver den som bureaukrati blind for sin egen aktivitet, for al egentlig aktivitet i kirken er frivillig.

Med andre ord: Kirken er det moderne samfunds *eneste* frivillige organisation. Alligevel har de ‘frivillige organisationer’ (som i Danmark trods alt modtager 400 mill kroner fra Staten, og dertil har en mængde lempeligere regler) i store træk undgået at blive underlagt den performance management som Folkekirken i højere og højere grad er underlagt.

Kirken må genfinde sin paradoksale dobbeltoptik af Church og church, og fortælle narrativet om sig selv som den eneste sande, frivillige organisation. Denne paradoksale natur for forholdet mellem Church og church har jeg, slutligt, prøvet at udtrykke i punktform:

1. Volunteers (church) do not prolong or supplement the professional organization (Church) – det er en anden natur, der unddrager sig performance management
2. church is unpredictable vis a vis Church – Som Chesterton sagde det : det er klart at vi må fastholde de skriftkloge og skolastikerne. De er som en vognborg rundt om de kristne – men inden for vognborgens mure da fester de kriste, church med lille c – som glade hedninge. De fester ’hos me’, som om verden allerede er forløst, og loven gjort inoperativ.
3. church is nothing but volunteers – den eskatologiske horisont for kirkens praksis må være Guds præsens i alle, i hvilken Church med stort C faktisk opløses i church med lille c
4. church cannot be owned, only used
Modsat almindelige, frivillige organisationer har kirken en horisont der transformerer verden, og ikke blot forlænger samfundets eksisterende strukturer. At kirken ikke ejer sine frivillige, de troende, er et tegn på denne mulighed.
5. Jeg begyndte med at sige at de så sølle ud – sølle er det samme ord som silly, dum, men det stammer fra ordet Salig, lykkelig og velsignet. Måske er Kirkens

salige, lykkelige natur af samme art som Jahves natur da han åbenbarer sig i en brændende tornebusk.

I Exodus: 3:14:

King James: I am that I am

Jødisk talmud oversættelse:

I Will Be What I Will Be

Church med lille c, den lille forskel der kendetegner den forløste verden, er ikke hvad den er, men vil blive det som den vil blive.

Referencer (ej angivet i tekst):

Anders la Cours (CBS) arbejde om frivillige

Giorgio Agambens arbejde om at bruge uden at eje/Frans af Assisi/Benjamin